

Мандрик М. В.

доктор історичних наук, доцент, Буковинський державний фінансово-економічний університет (Україна, Чернівці), mandricescu@yahoo.com

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Показано еволюцію студентської активності від масових акцій протесту, спрямованих проти застарілої радянської системи координат, до створення потужних організаційних форм з політичними завданнями. Відтворено ідеологічні, організаційні та нормативно-правові аспекти становлення студентського самоврядування в Україні упродовж кінця 1980-х–2014 рр. Розкрито історичні витoki виникнення студентської ініціативи та її ролі у процесах сучасного українського державотворення. Здатність до самоорганізації та рішучість молоді виявили народження в Україні нового покоління, яке акумулювало в собі ресурси, необхідні для альтернативного шляху національного поступу. Студентство стало силою, здатною істотно впливати на життя країни.

Ключові слова: самоврядування, ментальність, студентський парламент.

Становлення студентського самоврядування в сучасній Україні досить широко дискутується в ЗМІ, наукових колах, на рівні громадських організацій, окремих політиків та діячів. Зважаючи на те, що паростки студентського самоврядування почали зароджуватися водночас з першими молодіжними акціями протесту ще наприкінці 1980-х рр., то й історіографічне осмислення цього питання започатковано саме у цей період. Однак йдеться про переважно стенографічне відтворення подій на сторінках преси, в аналітичних доповідях і звітах перших осіб держави, представників профільних відомств. Наукове обґрунтування історії студентської ініціативи започатковано у 1991–1992 рр. У розвитку сучасної історіографії цієї проблеми окреслюються два підперіоди: 1) 1991–1999 рр. – поява нових підходів до осмислення ролі студентського руху в житті суспільства; створення академічних установ, одним із напрямків досліджень яких стає студентське життя, активне обговорення вченими проблем студентства на міжнародному та всеукраїнському рівні, поява перших аналітичних праць; 2) 2000–2014 рр. – поява низки ґрунтовних дисертаційних, монографічних та довідкових видань, узагальнюючих праць, в яких різною мірою відтворена ретроспектива історії сучасного студентського руху. Перший підперіод представлений розвідками Л. Вознесенської, М. Головатого, В. Головенька, А. Горелова, О. Губіної, І. Кизименко, О. Корнієвського, Б. Кушніра, М. Перепелиці, О. Розумкова, Т. Стешенкової, В. Якушик та ін. Упродовж 2000–2014 рр. вийшли в світ праці О. Бойка, О. Голобуцького, В. Городянка, В. Жуковського, О. Залізняка, З. Зубченко, О. Муравського, Р. Сопівника, низка довідкових видань [2; 3; 4; 7; 8; 10–18].

Спробиперебудувати радянське суспільство, внести певні елементи демократії позитивно відбилися на суспільних науках, у тому числі і на історичній. Молодше покоління радянських вчених сприйняло ці зміни швидше. Студентська проблематика в СРСР ставала не раз предметом обговорення на наукових сесіях, які проводилися під егідою Науково-дослідницького центру при ВЛКСМ. Однак формалізація та оцінка молоді лише крізь призму комсомолу не дозволяло побачити реальну картину [2].

Певним кроком уперед у вивченні історії студентських організацій в УРСР стало проведення в 1991 році у Києві міжнародного форуму [1].

Серед старшого покоління науковців спостерігалася тенденція одноставності в оцінках, а семінари та конференції, які переважно проводилися під егідою комсомольського керівництва СРСР та УРСР, не відповідали потребам часу. Цей спокійний плин речей невдовзі зазнав серйозних коректив через зростання ролі опозиції та активізацію національно-патріотичних сил.

До специфічних ознак студентського руху кінця 1989–1991 рр. науковці віднесли прискорену політизацію студентства, боротьбу за деідеологізацію та демілітаризацію навчального процесу, реформування вищої школи, скасування державного іспиту з історії КПРС, “марксизму-ленінізму”, що проявилася у відкритому протистоянні студентів та адміністрації ВНЗ, голодуваннях, страйках, бойкотах студентів університетів Львова, Києва та Чернівців.

Студентський спротив започаткували студенти-фізики Київського державного університету імені Тараса Шевченка, які навесні 1988 р. створили студентське об'єднання “Громада”. Товариство виникло за активної підтримки Української Гельсінської групи, Українського культурологічного клубу та клубу “Спадщина” [18, с. 81]. Громадівці виступили ініціаторами бойкоту кафедри військової підготовки університету, а в жовтні 1988 р. висунули ряд вимог до учасників пленуму ЦК КПУ, де поряд із вимогами економічного суверенітету для УРСР, усунення В. Щербицького з посади першого секретаря ЦК КПУ, закріплення державного статусу української мови. Вже 10 квітня 1989 р. вийшов Указ Президії ВР СРСР “Про внесення змін в закон СРСР “Про всезагальну військову повинність”, згідно з яким студенти усіх денних ВНЗ отримували відтермінування від призову до армії. Студенти, які навчалися на військовій кафедрі, отримували право не служити у війську [10, с. 468].

25 травня 1989 року офіційно оформилося львівське Студентське Братство міста Львова, яке мало на меті об'єднання студентства заради боротьби за незалежність України. Упродовж 1988–1989 рр. філії Братства виникли в закладах Києва, Тернополя, Івано-Франківська. Братство розпочало діяльність з акцій громадянської непокори через арешти активістів організації. Вже 31 серпня 1989 року студентські громади Львова провели свій перший міський мітинг на захист соціальних прав студентів, вимагаючи вирішення питань мовно-культурної політики, запровадження національної символіки, розробки нової концепції вищої освіти [10, с. 75]. Також Братство брало участь в організації “живого ланцюга” до річниці Дня Соборності України 22 січня 1990 р. Воно ініціювало вихід самвидаву “Братство”, “Віко” та “Хід”.

Акції Студентського Братства підтримали Спілка української молоді (далі – СУМ) та Спілка незалежної української молоді (далі – СМУМ), які теж виникли наприкінці 1980-х рр. Перша – діяла у Харкові, а друга – об'єднала західноукраїнську молодь. СМУМ мала стати альтернативою до ВЛКСМ. У липні-вересні 1989 року об'єднання СМУМ творяться у Львові і Києві. 19 серпня 1989 року біля підніжжя гори Маківки у

Карпатах відбулися Установчі збори Львівської обласної організації СНУМ. Установчі збори прийняли Статут і Програму СНУМ, Звернення до молоді України, обрали склад Обласної Ради СНУМ. 24 серпня 1989 року в Чернівцях проходить крайовий Установчий збір СУМ Буковини, десхвалено програму і статут, обрано керівні органи. Навесні 1990 р. діяло 17 обласних організацій СУМ–СНУМ. За період з серпня 1989 р. по травень 1990 р. СНУМ провела 27 великих акцій протесту, що охопили 64 тис. осіб [14]. 6 квітня 1990 р. у м. Долина на Івано–Франківщині відбулася зустріч представників чотирьох обласних філій СНУМ, де вирішено закликати військовослужбовців служити в УРСР [18,с.86].

5 жовтня 1989 року на заклик ініціативної групи Київського університету по створенню Асоціації молодіжних організацій у студмістечку університету пройшов перший у місті студентський мітинг на захист прав студентів. Молодь прагнула об'єднатися на загальноукраїнському рівні – у вигляді Української студентської спілки (далі – УСС). Саме Київський університет став місцем проведення всеукраїнських установчих зборів УСС у грудні 1989 року. У статуті зазначалося, що діяльність УСС буде спрямована на захист прав та інтересів студентів, сприяння “піднесенню суспільної, політичної та наукової активності молоді” [8,с.58]. Також розглядалася Програмовая декларація Спілки, в якій узагальнено цілі та вимоги студентства – діяльність, спрямована на розвиток автономії науки та культури, виховання національної інтелігенції, демократизацію суспільства та встановлення суверенітету України [8,с.64]. Вимагалось запровадити навчання у ВНЗ українською мовою [8,с.66].

Все чіткіше лунали заклики студентства перебудувати систему вищої школи, вилучити з навчальних планів викладання марксизму–ленінізму, історії КПРС, запровадження добровільного відвідування військових кафедр, автономності та екстериторіальності ВНЗ. Протягом 1989–1990 р. УСС та Студентське Братство провели акції з вимогою деідеологізації ВНЗ. 20 грудня відбулася зустріч із представником Міністерства освіти УРСР, а 5 січня студенти–геологи КДУ ім. Т. Шевченка провели страйк за скасування заліку з радянського права [21,с.167–168]. Найрезонанснішою стала акція єднання, яку провів УСС 20–21 лютого 1990 р., що закінчилася арештами [18,с.85].

Ставало зрозуміло, щорозв'язання студентських проблем одними акціями протесту без кардинальних політичних перетворень у суспільстві неможливе. Тому почалася підготовка масштабної політичної акції. Вперше ідея політичного голодування пролунала влітку 1990 р. на святкуванні 500–річчя українського козацтва на Запорозжжі [17]. Невдовзі у Вільнюсі відбулася зустріч молодіжних і студентських опозиційних організацій СРСР. Учасники вирішили 15 жовтня розпочати всеукраїнський попереджувальний політичний страйк. У цей день студентство домовилося розпочати свою акцію. Але дату перенесено на 2 жовтня. Страйк 1 жовтня не виправдав очікувань через малочисельність, отже, студентство перебирає ініціативу і 2 жовтня почало голодування.

Акція проходила з 2 по 17 жовтня 1990 р. і отримала назву в історіографії “Студентська революція на граніті”. Її організаторами стали УСС та Студентське Братство. СУМ–СНУМ бере активну участь у акції голодування студентів у Києві [5]. Протестувальники вимагали відставки голови Ради міністрів УССР В. Масола, дострокових виборів до парламенту, націоналізації майна КПРС та ВЛКСМ в Україні, відмови від підписання союзного договору, проходження юнаками з України строкової військової служби лише на її теренах, вивести всі політичні організації за межі навчальних закладів, скасувати перші та другі відділи у ВНЗ [13]. У цій акції узяли участь понад 100 тис. студентів – це майже 20% усіх студентів денної форми навчання в УРСР.

15 жовтня 1990 р. СНУМ разом з іншими молодіжними організаціями організував і виступив учасником багатотисячної маніфестації біля будинку парламенту. Радикально налаштовані студенти захопили Київський університет. Протести охопили усі області України. На їх підтримку виступили відомі політики з різних країн світу. Особливу підтримку надавала українська діаспора. Верховна Рада була змушена створити тимчасову комісію для розгляду вимог студентів. Комісія вирішила, що військова служба поза межами УРСР могла бути лише за згодою особи; прийняти закон про альтернативну службу. Студенти припинили акцію, хоча їхні вимоги були виконані частково.

Наприкінці 1990 р. організації основну увагу зосередили на ідеологічному та культурологічному вишколі, розбудові структур, проведенні форумів. У березні 1991 р. радикально налаштовані студенти разом з молодіжними об'єднаннями підтримали ідею бойкоту всесоюзного референдуму і провели у Львові акцію протесту, пройшовши мовчазною ходою вулицями міста.

Після великих трансформацій, яких зазнало студентство, почався процес створення перших органів самоврядування у ВНЗ. Виникла низка органів студентського самоуправління, зрушилися з місця процеси створення Союзу українського студентства, Об'єднання студентів “Зарево”, Української студентської спілки, братств, незалежних “Поступ” та “Пряма дія”.

Упродовж 1990–х рр. у ВНЗ з'являються перші студентські парламенти, студентські спілки, студентські ради. Одним із перших постав Студентський парламент КНУ ім. Тараса Шевченка 22 грудня 1992 р. У 1995 р. з цією ідеєю виступив президент “Могилянки” В. Брюховецький, у результаті чого була створена Студентська колегія. На початку 1998 р. у НТУ “Київський політехнічний інститут” у лютому 1998 р. розпочала діяльність Студентська Рада. У приватних ВНЗ самоврядування започатковано 25 квітня 1994 р. – у Харківському гуманітарному інституті створено Народну українську академію. У 2000 р. виникли громадські організації “Студентська рада міста Києва” та “Українська асоціація студентського самоврядування”. Навесні 2004 р. відбулася II Генеральна асамблея Асоціації, де піднімалися питання реформування вищої школи та її адаптації до Болонської декларації.

Важливим етапом у становленні самоврядування стало затвердження Указом Президента України від 22 листопада 2001 року Положення “Про Всеукраїнську студентську раду” як консультативно–дорадчий орган при Президентові України, що акумулювати ідеї студентської молоді при виробленні та реалізації державної політики у різних галузях життя за умов тісної співпраці зі студентськими організаціями та ОСС.

Важливе місце у розвитку демократії посідає Українська асоціація студентського самоврядування (далі – УАСС), яка об’єднує органи самоврядування, громадські організації, клуби та наукові товариства, що діють у ВНЗ України, а також окремих студентів задля захисту прав та представництва інтересів української молоді на різних рівнях. УАСС офіційно визнана партнером Міністерства освіти і науки України. 18 листопада 2003 року між Міністерством та Асоціацією укладено Договір про співпрацю. Такі важливі партнери УАСС як Верховна рада України, Комітет з питань науки та освіти ВР України, Кабмін, Державна служба у справах молоді та спорту і Представництво ООН в Україні, свідчать про особливий статус УАСС.

У 2006 р. УАСС виступила одним зі співзасновників всеукраїнської спілки молодіжних громадських організацій “Український молодіжний форум”, а вже з 2 грудня наступного року УАСС стає повноправним членом Європейського союзу студентів (ESU), підтримує контакти та організовує спільні проекти з національними союзами студентів Європи. Це дозволяє співпрацювати з Радою Європи, Європейською комісією та Групою супроводу Болонського процесу.

Отже, студентське самоврядування функціонує задля дотримання прав молоді, що стало надто важливим, особливо після трагічних подій на “Майдані” в листопаді 2013 р. Щоб послабити напруження в суспільстві після розгону Майдану 11 грудня, МОН України пішло на поступку, створивши наказом №1767 від 13 грудня 2013 р. спеціальну комісію для розгляду звернень студентів щодо переслідувань за участь у акціях протесту. До комісії увійшли представники МОН, МВС, Мін’юсту, Всеукраїнської студентської ради, Студентської ради Києва, “Асоціації керівників органів студентського самоврядування м. Києва”, студентського парламенту КНУ ім. Т. Шевченка, Студентської координаційної ради. Це була вимушена реакція бюрократів на те, коли в ЗМІ поширилася інформація про лист слідчого в особливо важких справах ГПУ до керівництва КНУ імені Т. Шевченка з вимогою надати списки студентів та викладачів, які були відсутні на заняттях. Студентство піднялося на свій захист, свого майбутнього, за європейський вибір України.

Таким чином, історичні витоки сучасної моделі студентського самоврядування сягають в останні роки існування СРСР, наростання молодіжного спротиву, політизації студентського середовища. Здатність до самоорганізації та рішучість молоді виявили народження в Україні нового покоління, яке акумулювало в собі ресурси, необхідні для альтернативного шляху національного поступу.

Список використаних джерел

1. Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології і методики. – К.: А.Л.Д., 1996. – 232 с.
2. Вознесенская Л. Студенческое самоуправление: новые

задачи /Л. Вознесенская: материалы научной сессии Научно–исследовательского центра Высшей комсомольской школы при ЦК ВЛКСМ [“Молодёжь – 89:Общественное положение молодёжи и вопросы молодёжной политики в СССР”], (Москва, 13–15 апр. 1989 г.). – М., 1989. – С.61–63.

3. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. – К.: Громадська думка, 1993. – 237 с.

4. Головенько В.А. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України: інформаційно–аналітичні матеріали /В.А.Головенько, О.О.Єременко. – К.: Державний інститут проблем сім’ї та молоді, 2003. – С.157–158.

5. Горелов А. Палатки на площади (О политической голодовке студентов Киева) / А. Горелов // Новое время. – 1990. – №44. – С.29–31.

6. Гуманізм та освіта: VIII Міжнародна науково–практична конференція “Молодіжний рух та студентське самоврядування: регіональний зріз”. – К.: “Молодіжна Альтернатива”, 2007.

7. Губіна О. Через півроку після перемоги /О. Губіна, О. Гуцул // Молодь України. – 1991. – 23 квітня.

8. Доній О. Історія УСС мовою документів і фактів (1989–1999) /Доній О., Синельников О. – К.: Смолоскип, 1999. – 322 с.

9. Зубченко З. Студентське самоврядування як фактор оптимізації навчального процесу у вищій школі:аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.niss.gov.ua/articles/1416/>

10. Камінський А. На перехідному етапі. “Гласність”, “перебудова” і “демократизація” на Україні. – Мюнхен, 1990. – 624 с.

11. Кизименко І. Суспільно–політичні рухи в Україні (90–ті роки ХХ ст.): історіографія: автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.06 “Історія України” /І. Кизименко; Київський національний університет імені Т.Шевченка. – К., 2003. – 14 с.

12. Корнієвський О. Історія становлення та розвитку сучасного партійного молодіжного руху в Україні (друга половина 80–х–90–ті роки ХХ століття) /О. Корнієвський // Молодіжний рух України: історія та сучасність. – К.: Студцентр /НІКА – центр, 1998. – С.103–111.

13. Кушнір Б. Не лише про стипендії /Б. Кушнір // Молодь України. – 1990. – 27 вересня.

14. Литвин В. Молодіжні громадсько–політичні організації /В. Литвин // Політика і час. – 1991. – №3.

15. Магурчак М. Історія розвитку студентського самоврядування в незалежній Україні /Магурчак М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apps.kmpu.edu.ua/is/images/stories/Departments/ilid/jurnal/xalanchuk.pdf>

16. Масний О. Молодіжний рух і становлення студентських організацій України на сучасному етапі /О. Масний // Молодіжна політика: перспективи: матеріали міжнародної науково–практичної конф. [“Молодіжна політика: опыт, проблемы, перспективы”], (Київ, 26–27 ноября 1991 г.) [В 2–х ч.]. – К., 1992. – Ч.2. – С.47–50.

17. Молода Україна: Сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива /Кулик В., Голобуцька Т., Голобуцький О. – К.: Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. – 457 с.

18. Муравський О. Студентство України за демократичне вирішення питання військової підготовки кін. 80–х – поч. 90–х років ХХ ст. /Муравський О. // Військово–науковий вісник. – 2008. – Вип.10. – С.81–89.

19. Політичні партії в Україні / [Голобуцький О., Криворучко Т., Кулик В., Якушик В.]. – К.: Кобза, 1996. – 142 с.

20. Сопівник Р.В. Зростання ролі студентів у навчально–виховному процесі вищих навчальних закладів України (90–ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 /Р.В. Сопівник / Східноукр. нац. ун–т ім. В. Даля. – Луганськ, 2004. – 20 с.

21. Українська студентська спілка в боротьбі за незалежність України // Тисяча років української суспільно–політичної думки: В 9 т. – К., 2001. – Т.9. – С.166–195.

References

1. Vuvchennia molodi na suchasnomu etapi: pytannia metodolohii i metodyky: Mater. nauk.–prakt. konf., Kyiv, 11–13 zhovtnia, 1995 g. – K.: A.L.D., 1996. – 232 s.
2. Voznesenskaja L. Studencheskoe samoupravlenie: novye

zadachi / L. Voznesenskaja: materialy nauchnoj sessii Nauchno-issledovatel'skogo centra Vysšej komsomol'skoj shkoly pri CK VLKSM ["Molodjozh" – 89: Obshhestvennoe polozhenie molodjozhi i voprosy molodjozhnoj politiki v SSSR"], (Moskva, 13–15 apr. 1989 g.). – M., 1989. – S.61–63.

3. Holovatyi M.F. Molodizhna polityka v Ukraini: problemy onovlennia. – K. : Hromadska dumka, 1993. – 237 s.

4. Holovenko V.A. Vychovannia natsionalno svidomoho, patriotychno zorientovanoho molodoho pokolinnia, stvorennia umov dlia yoho rozvytku yak chynnyk zabezpechennia natsionalnykh interesiv Ukrainy: informatsiino-analitychni materialy / V.A. Holovenko, O.O. Yeremenko. – K. : Derzhavnyi instytut problem sim'i ta molodi, 2003. – S.157–158.

5. Horelov A. Palatky na ploshchady (O politycheskoi holodovce studentov Kyeva) / A. Horelov // Novoe vremia. –1990. – №44. – S.29–31.

6. Humanizm ta osvita: VIII Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia "Molodizhnyi rukh ta studentske samovriaduvannia: rehionalnyi kriz". – K. : "Molodizhna Alternatyva", 2007.

7. Hubina O. Cherez pivroku pislia peremohy: (Notatky iz zustrichi L.M. Kravchuka z predstavnykamy molodi) / O. Hubina, O. Hutsul // Molod Ukrainy. – 1991. – 23 kvitnia.

8. Donii O. Istoriiia USS movoiu dokumentiv i faktiv (1989–1999) / Donii O., Synelnykov O. – K. : Smoloskyp, 1999. – 322 s.

9. Zubchenko Z. Studentske samovriaduvannia yak faktor optymizatsii navchalnoho protsesu u vyshchii shkoli: analitychna zapyska [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.niss.gov.ua/articles/1416/>

10. Kaminskyi A. Na perekhidnomu etapi. "Hlasnist", "perebudova" i "demokratyzatsiia" na Ukraini. – Miunkhen, 1990. – 624 s.

11. Kyzymenko I. Suspilno-politychni rukhy v Ukraini (90–ti roky XX st.): istoriografii: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: spets. 07.00.06 "Istoriiia Ukrainy" / I. Kyzymenko; Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni T.Shevchenka. – K., 2003. – 14 s.

12. Korniiievskiy O. Istoriiia stanovlennia ta rozvytku suchasnoho pry partiinoho molodizhnoho rukhu v Ukraini (druga polovyna 80–kh–90–ti roky XX stolittia) / O. Korniiievskiy // Molodizhnyi rukh Ukrainy: istoriiia ta suchasnist. – K. : Studtsentr / NIKA – tsentr, 1998. – S.103–111.

13. Kushnir B. Ne lyshe pro stypendii / B. Kushnir // Molod Ukrainy. – 1990. – 27 veresnia.

14. Lytvyn V. Molodizhni hromadsko-politychni orhanizatsii / V. Lytvyn // Polityka i chas. – 1991. – №3.

15. Mahurchak M. Istoriiia rozvytku studentskoho samovriaduvannia v nezalezhnii Ukraini / Mahurchak M. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://apps.kmpu.edu.ua/is/images/stories/Departments/ilid/jurnal/xalanuchuk.pdf>

16. Masnyi O. Molodizhnyi rukh i stanovlennia studentskykh orhanizatsii Ukrainy na suchasnomu etapi / O. Masnyi // Molodjozhnaja politika: perspektivy: materialy mezhdunarodnoj nauchno-praktycheskoj konf. ["Molodjozhnaja politika: opyt, problemy, perspektivy"], (Kiev, 26–27 nojabrja 1991 g.) [V 2–h ch.]. – K., 1992. – Ch.2. – S.47–50.

17. Moloda Ukraina: Suchasnyi orhanizovanyi molodizhnyi rukh ta neformalna initsiatyva / Kulyk V., Holobutska T., Holobutskiy O. – K. : Tsentr doslidzhennia problem hromadianskoho suspilstva, 2000. – 457 s.

18. Muravskiy O. Studentstvo Ukrainy za demokratychno vyrishennia pytannia viiskovoї pidgotovky naprykintsi 80–kh – pochatku 90–kh rokiv XX st. / Muravskiy O. // Viiskovo–naukovyi visnyk. – 2008. – Vyp.10. – S.81–89.

19. Politychni partii v Ukraini / [Holobutskiy O., Kryvoruchko T., Kulyk V., Yakushyk V.]. – K. : Kobza, 1996. – 142 s.

20. Sopivnyk R.V. Zrostantnia roli studentiv u navchalno-vychovnomu protsesi vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy (90–ti rr. XX – pochatok XXI st.): Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / R.V. Sopivnyk / Skhidnoukr. nats. un–t im. V. Dalia. – Luhansk, 2004. – 20 s.

21. Ukrainka studentska spilka v borotbi za nezalezhnist Ukrainy // Tysiacha rokiv ukraïnskoї suspilno-politychnoi dumky: V 9 t. – K., 2001. – T.9. – S.166–195.

Mandryk M. V., Doctor of History, associate professor, Bukovyna State University of Finance and Economics (Ukraine, Chernivtsi), mandricescu@yahoo.com

Historical background of student government in Ukraine

Evolution of student activism from mass protests against the old Soviet system of coordinates to create powerful institutional forms of political objectives. Had reproduced ideological, organizational and legal aspects of the formation of student government in Ukraine during the late 1980's and 2014. Reveals the historical origins of student initiative and its role in the development of the modern Ukrainian state. Ability to self-determination and young people born in the Ukraine have found a new generation, which accumulated a resources needed for an alternative way of national development. Students become power to significantly affect the life of the country.

Keywords: self-government, mentality, student parliament.

Мандрик М. В., доктор исторических наук, доцент, Буковинский государственный финансово-экономический университет (Украина, Черновцы), mandricescu@yahoo.com

Исторические предпосылки возникновения студенческого самоуправления в Украине

Показана эволюция студенческой активности от массовых акций протеста, направленных против устаревшей советской системы координат, к созданию мощных организационных форм с политическими задачами. Воспроизведены идеологические, организационные и нормативно-правовые аспекты становления студенческого самоуправления в Украине на протяжении конца 1980-х–2014 гг. Раскрыты исторические истоки возникновения студенческой инициативы и ее роли в процессах становления современного украинского государства. Способность к самоорганизации и решимость молодежи обнаружили рождение в Украине нового поколения, которое аккумулировало в себе ресурсы, необходимые для альтернативного пути национального развития. Студенчество стало силой, способной существенно влиять на жизнь страны.

Ключевые слова: самоуправление, ментальность, студенческий парламент.

* * *

УДК 94(477.46)

Рискаль М. О.
аспірант, Черкаський державний
технологічний університет
(Україна, Черкаси), r.nikolay77@yandex.ru

УЧАСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР У ВИРОБНИЦТВІ РАДІОЕЛЕКТРОННИХ ПОБУТОВИХ ТОВАРІВ (1951–1955 РР.)

Розглянуто історію розвитку радіоелектронної промисловості на території УРСР та особливості випуску товарів народного вжитку у період 1951–1955 років. Зазначається специфіка становлення радіоелектронної галузі УРСР. Особливе увага приділена опису конкретних тогочасних моделей радіоелектронних побутових пристроїв, що випускалися підприємствами УРСР.

Ключові слова: радіоелектроніка, виробництво, промисловість, радіоприймальний пристрій, телевізор, магнітофон, електрофікація, радіофікація, конвеєризація.

У другій половині ХХ ст. електроніка входить в повсякденне життя людей. Все більше з'являється електронних приладів, без яких важко уявити комфортне життя. В Радянському Союзі цей процес почався дещо пізніше, ніж у західних країнах. Це було пов'язано з війною, потім з намаганнями розвинути власну електроніку для оборонних потреб, всі зусилля галузі були спрямовані на підвищення обороноздатності держави. П'ятирічний план розвитку РСР на 1951–1955 р. передбачав як відновлення та подальший розвиток радіоелектронної промисловості, так і налагодження масового випуску радіоелектронних товарів народного вжитку. Радіоелектронна промисловість розвивалася комплексно, у тісному взаємозв'язку з іншими галузями народного господарства. Особливе значення для успішного розвитку радіоелектронної промисловості мала